

מסורת הש"ס

(א) לעיל מב: טז; (ב) [בסדרות מא], א [עיין פי רש"י: פרשה חיי שרה בפסוק: ויברך הגמלוס], (ד) צ"ב קל: ע"ש לעיל מח: [נס: טז, א] (ה) [היט רב אשי הקדמון], ו [ונברך ערך ערקומא חילת רב אשין], ו [צ"ל דרבנא], (ח) [וגרסת הערוך בטוי דר"ש וע"ש בערך בטוי מ"ש בשם ר"ת], ט [צ"ל אחר ד"ה וכן], י [עין רש"י, ס, בס"א: טגון,

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אביה. עי לעיל דף ג ע"ב דרש"י ד"ה בטולא ועליל דף מד ע"א בתוס' ד"ה כד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלו הן וכו' ויסיק בילה מ:

הגהות מהר"ב

רנשבורג

[א] גמ' לון אומרין בעיריפות זו דומה לו שריה צ"ב עי' לעיל טה ע"ב רש"י צדיה שהרי חותכה ועי' בתוס' צ"ב דף קל ע"ב מוס' ד"ה אשתי ודו"ק: [ב] שם רבה אמר רב אשי נמחק מלת אשי. וי"צ אשי: [ג] שם רבה בר רב הונא אמר רב אשי. נמחק מלת אשי. וי"צ אשי:

לעזי רש"י

צניקרו"ן. עצם העקב.

מוסף רש"י

צומת הגידין. מקום שהגידין צומתין מתחתיו ומתהדקין לשון חומץ צומת דפסחיים (מ). אשטריינט"א צע"ז (לעזי נז). ועי' ארכה ג נג). שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן והיה. נחקר בשר רגלים למעלה מלומת הגידין ולא נשבר העלם כשרה, נחתכה למטה במקום צומת הגידין (אמי) נשבר העלם הגידין קיימין ותנא צומת הגידין צלל ארכובה: והא נחפסו. לגמרי משמע אלמא תנא ליה תנא ניטל הזומת ולמה ליה למהדר ולמתנייה והא ליכא למימר תנא רכובה עס צומת הגידין והדר תני צומת הגידין צלל ארכובה דאס כן ניתני ניטל צומת הגידין וכ"ש נחתכו: לצתר דנפק. עולא: אמר. רב יהודה לנפשיה: מאי עעמא לא אמרי. דלמטה דקאמר הוא למטה מן הארכובה ומלומת הגידין ולמעלה דקתני לאו למעלה מיד משמע אלל בגובהו של עס למעלה מן הזומת והדר תנא וכן שניטל הזומת דאס נחתך בתוך הזומת נמי טרפה: הדר אמר. שפיר עבדי דלא אמרי ליה: ולא אמרי ליה. בתמיה. וכי לא אמרתי לו טעם הגון רכובה צלל צומת וזומת צלל רכובה ופרכיה מלישנא דמתניתין ואמר לי נחתכו קתני והכא נמי אי הוה אמרי ליה קא הוה דייק נמי לישנא ואומר לי מן הארכובה ולמעלה קתני דמשמע בצמון והיינו צלומת הגידין: רב פפא מנסי. דלרב יהודה הכי: למטה. דמתניתין לאו למטה מיד קאמר דרכובה דמתניתין צרכובה עליונה מיירי הלכך למטה דידה דהיינו עס אלמנעי זימנין דטרפה כגון צלומת הגידין אלל הכי קאמר למטה מלומת רכובה ומנעס אלמנעי כולו דהיינו בעסל התחתון ודאי כשרה: למעלה למעלה מן הארכובה. דהיינו בקולית ודאי טרפה כל מקום שיחתך: וכן שניטל צומת הגידין. ובעסל אלמנעי יש מקום שהיא טרפה כגון צלומת הגידין ויש מקום שהיא כשרה כגון למעלה מן הזומת ורכובה גופה אחו היא: דרעולא. עליונה: ופרכיין ללישנא דעולא דרב פפא ומי איכא מיד די מדי פסיק לה. למעלה מן הזומת הגידין בעסל אלמנעי כשרה: ודי מתחי פסיק לה. וכשמשפיל לה לחותכה צלומת טרפה: וכלישנא קמא דרב עבדין לחומרא ולמעלה מרכובה התחתונה כל מקום שיחתך טרפה וכן ניטל צומת צלל רכובה דלא חזין דהדר ציה רב ולקמן פסיק הלכתא הכי אפילו בנשבר העלם וכ"ש נחתך לגמרי: אלו הן צומת הגידין. מהיכן מתחיל והיכן (ה) כח חיות הגידין: דאגרמא ולבר. משיזאלץ הגידין מן העלם ומהלכין בצשר שהעלם למעלה מן הפרק ערוס צלל צשר כשתים וג' אכצעות אדוקין צו וממקום שמתפרשין ממנו ולמעלה מתחיל וכל זמן שהן למותין וקשורין השלשה יחד קרי צומת עד מקום שמתפשטין ומתפלצין זה מזה כדמפרש לקמן: דאגרמא ולגיו. אין נקראין צומת אלל מקום אדיקתן בעסל ממקום שאלדיקין צו זה הפרק: דעילוי ערקומא. עסל קטן הוא המחצר את הפרקים ומה שיש מן הגידין ולמעלה הימנו עד מקום שמתפשטין קרי צומת וכל מקום שיחתכו שס טרפה והאי שיעורא נפיש מכולהו שמתחיל מיד מן הערקוס ולמעלה והוא למטה מסוף העלם האלמנעי ואס נחתך צין עסל אלמנעי לאותו ערקוס טרפה: דערקומא גופה. נחתכו גידין כנגד הערקוס עלמו: לא פליסו ליה. דמחמיר טפי: דפרעי טבחי. במקום שפותחין העצבין להפריש הבשר מן העלם כשמנקרין אותו צניקרו"ן ורועין ליטול אותו גידין והיינו מעילוי ערקומא. לישנא אחרינא כשמפשיטין הצהמה משם מתחילין לפתוח ולהפשיט העור של רגלים אחרונים: צומסין. מחוברין יחד וגרפין כגיד אחד: ועד כמה. ארכו של צומת: ארבעה בטוי. ארבע אכצעות: צליטי. קודם שיצלעו בתוך הבשר: אשוני. קשין: ריכוי. לאחר שנכנסין לצשר נעשין רכין:

מתני' רגליה. האחרונים: ארכובה. מפרש בגמ': י צומת הגידין. למעלה מארכובה הוא וסמוך לה והן אותן שלשה חוטין שנטולין מנקרי הבשר מתלולית העלם שקורין צניקרו"ן: וכן שניטל. אפילו לא נחתך העלם: נשבר העלם. ולא מפרש בגמרא [ע"ב] רוב עוביו ורוב היקפו:

שחיטתו מטהרתו. ומותר באכילה ואס לאו אין שחיטתו מטהרתו ואפילו במקום שהצהמה מותרת הוא אבר אסור משום ובשר צשדה טרפה [שמות כג] כדאמרין (לעיל דף עג:) להציא האבר והבשר המדולדלין: שלשה עצמות צירך. התחתון והוא עלם הנחתך עם הפרקות כשמפשיטין הצהמה ואותה ארכובה נקראת ארכובה הנמכרת עם הראש. ולמעלה הימנה עסל האלמנעי וצומת הגידין בתחתיתו סמוך לפרק ארכובה הנמכרת עם הראש. והעליון הוא קולית התמוזה צלליה:

גמ' למטה. דקתני מתני' כשרה: למטה מן הארכובה. סמוך לה מיד קאמר דלא תימא ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה שצין הקולית ועסל האלמנעי ומאי למטה דקתני כשרה למטה הימנה ומכל עסל האלמנעי שבו צומת הגידין קאמר דלמטה ממש ליכא למימר כשרה דהא אפי' צומת הגידין שהוא צשיפולו של עסל אלמנעי קתני מתניתין טרפה וכ"ש בגובהו הא לא אמרינן אלל למטה למטה מן הארכובה סמוך לה קאמר כשרה כדמסיים מילתיה ואילו אלדארכובה הנמכרת עם הראש קאמר: למעלה למעלה מן הארכובה. מיד קאמר טרפה דהיינו צלומת הגידין שהוא סמוך לה וכל שכן בגובהו. ולקמן פריך מאי וכן שניטל צומת הגידין והא תנא ליה למעלה מן הארכובה טרפה: כנגדו. של אותו מקום דמתני': בגמל ניכר. דקסבר רבי אשעיאל ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה וסס צולט עסל צירך הגמל והכי תניא בצבורות (דף מא). דלמותה ארכובה ניכרת בגמל דתנן [שם מ:] וצ העגל שאינה

בהמה המקשה פרק רביעי חולין

עו.

סו א מיי פ"ח מהל' שחיטה ה"ל"א סמג עשין סו טו"ש"ע יו"ד סי' טה סקיף א: סו ב מיי טס ה"ל"א וע' בהשגות וצ"ח סמג טס טו"ש"ע יו"ד סי' טו ס"א: סס ג מיי טס ה' יא סמג טס טו"ש"ע יו"ד סי' טה סקיף א: ד [מיי טס הלכה סלי:] ע ה ו מיי טס הל"ג סמג טס טו"ש"ע יו"ד סי' טו סקיף ב: עא ד מיי טס טו"ש"ע סקיף ד: ח [טו"ש"ע טס סקיף ג:] עב ט י מיי טס טו"ש"ע טס סקי' ה:

רבינו גרשום

נשבר העצם אם רוב בשר קיים מן הארכובה ולמעלה: רכובה הנמכר' עם הראש. מקום שחותרן רגל של בהמה זו היא ארכובה: עולא אי"ר אושעיא כנגדו בגמל ניכר כלומר לא רכובה הנמכרת עם הראש אלא אותה רכובה שהיא בסוף הקולית בתחתית ענקרון וניכר בגמל בסוף ונבו שונבו קצר ואינה יכולה לסתור: אלא לדידך מאי וכן שניטל צומת הגידים והא למעלה מן הארכובה הנמכרת עם הראש באותו מקום הוא צומת הגידים: והא נחתכו קתני ודחאן יכלת לאוקומיה מתניתין מן הארכובה ולמעלה רכובה בלא צומת הגידים והא נחתכו קתני ומשמע ונחתכו הכל רכובה וצומת הגידים. מ"ס לא אמרי ליה למטה למטה מצומת הגידים כשרה. למעלה מצומת הגידים טרפה. וכן שניטל צומת הגידים למעלה מרכובה הנמכרת עם הראש: הכא נמי מן הארכובה ולמעלה קתני הכא נמי כשאני א' לא למטה למטה מצומת הגידים למעלה למעלה מצומת הגידים הוא יקשה לי מן הארכובה ולמעלה קתני ולא קתני מצומת הגידים רק למעלה במתניתין קתני כלומר א) למטה מן הארכובה בעינן לאוקומי דוחו בצומת הגידים ולא בעינן לאוקומי מתניתין למעלה מן הארכובה ולמעלה ומצומת הגידים לפיכך לא מוקמינן למעלה מן הארכובה ולמטה מן הארכובה ברכובה הנמכרת עם הראש אלא ברכובה עליונה דבגמל ניכר לאוקומי צומת הגידים והיא רכובה דלא תיקשי וכן שניטל צומת הגידים והיא רכובה דכרעולא. ומי איכא מיד דאילו קא פסיק לה כלומר השתא דמוקימין למעלה מן הארכובה למטה מן הארכובה כשרה אצי"ג דלמעלה מצומת הגידים ולבסוף קתני וכן שניטל צומת הגידים טרפה שהיא למטה: דאגרמא ולבר גידים של מעלה מן השופי דאגרמא ולגו בגידים שבין בשר לעצם דעילוי ערקומא שקורין בלשון כנען טיג ושעל הרכובה עצמה עצם קטן שעל הרכובה הגידים שעליו הן צומת הגידים.

אלא לדידך מאי ב'. תימא דלמא סוכר כ"ד צומת הגידין הוי דאגרמא ולבר דהיינו כשיזאל מן העלם אכל למעלה מן הארכובה לא מיטרף משום צומת הגידין וי"ל מדפריך ליה עולא מכלל דהוה פשיטא ליה דלומת הגידין הוי דאגרמא ולגיו ועוד דרב יהודה דקאמר בצמון היכא דפרעי טבחי והיינו דרבא צריה דרבה בר רב הונא דקאמר עילוי ערקומא שהוא עדיין יותר: הכא נמי מן הארכובה ולמעלה קתני. לעולא ניחא דמאי לפרש מן הארכובה ולמטה מיד אף על גב דלא צלל מקום כשרה כמו כנגד צומת הגידין מכל מקום כיון דמיתוקס למטה מיד ולמעלה מיד ניחא:

מר

אמר ליה עולא לרב יהודה בשלמא לדידי דאמינא כנגדו בגמל ניכר היינו דקתני וכן שניטל צומת הגידין אלא לדידך מאי וכן שניטל צומת הגידין אמר ליה רכובה בלא צומת הגידים וצומת הגידים בלא רכובה והא נחתכו קתני אישתיק לבתר דנפק אמר מ"ט לא אמרי ליה למטה למטה מן הארכובה למעלה למעלה מצומת הגידין הדר אמר ולא אמרי ליה נחתכו קתני הכא נמי מן הארכובה ולמעלה קתני רב פפא מתני הכי אמר רב יהודה אמר רב אמר רבי חיאי למטה למטה מן הארכובה ומצומת הגידין וארכובה גופה כדעולא א"ר אושעיא ומי איכא מיד דאילו מדלי' פסיק ליה וחיא מתתני פסיק ליה ומתה אמר רב אשי טרפות קא מדרמית להדרי א אין אומרין בטרפות זו דומה לזו ישהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיא ואלו הן צומת הגידין רבה אמר רב א אשי דאגרמא ולבר רבה בר רב הונא אמר רב א אשי דאגרמא ולגיו רבא בריה דרבה בר רב הונא אמר רב א אסי דעילוי ערקומא יתיב ההוא מרבנן קמיה דר' אבא ויתיב וקאמר דערקומא גופה אמר ליה רבי אבא לא תציתו ליה הכי אמר רב יהודה יהיכא דפרעי טבחי והיינו רבא בריה דרבה בר רב הונא אמר רב אסי אמר רב יהודה אמר שמואל צומת הגידים שאמרו מקום שהגידין צומתין ועד כמה א"ל ההוא מדרבנן ורב יעקב שמיה כי הוינן בי רב יהודה אמר לן שמעו מני מלתא דמגברא רבה שמיע לי ומנו שמואל צומת הגידין שאמרו מקום שהגידין צומתין בו וממקום שצומתין עד מקום שמתפשטין וכמה אמר אביי ארבעה ב) בטרי בתורא בדקה מאי אמר אביי בליטי הוו צומת הגידים בליעי לא הוו צומת הגידים אשוני הוו צומת הגידים רכיכי לא הוו צומת הגידים אלימי הוו צומת הגידים קשיני לא הוו צומת הגידים חוורי הוו צומת הגידים לא חוורי לא הוו צומת הגידים

מר

מנעת לערקוס ארכובה היו מוס לפסול ותני עלה קפץ העליון ולא קפץ התחתון וכנגדו בגמל ניכר: היינו דקתני וכן שניטל משום דתנא למטה מן הארכובה עליונה כשרה דהיינו נחתך עסל האלמנעי איצטריך למיתני וכן שניטל דאע"ג דאס נחתך בגובהו כשרה היכא נחתך צשיפולו במקום צומת הגידין טרפה וכדמתריך לקמן ואל תתמה שרי חותכה מכאן ומתה ומותכה מכאן וחיא אלל לדידך דלמרת ארכובה תחתונה למעלה דקתני מתניתין למעלה מיד בצמון משמע היינו ניטל צומת הגידין: אמר ליה תנא ארכובה צלל צומת הגידין. כמרי) נשבר העלם הגידין קיימין ותנא צומת הגידין צלל ארכובה: והא נחפסו. לגמרי משמע אלמא תנא ליה תנא ניטל הזומת ולמה ליה למהדר ולמתנייה והא ליכא למימר תנא רכובה עס צומת הגידין והדר תני צומת הגידין צלל ארכובה דאס כן ניתני ניטל צומת הגידין וכ"ש נחתכו: לצתר דנפק. עולא: אמר. רב יהודה לנפשיה: מאי עעמא לא אמרי. דלמטה דקאמר הוא למטה מן הארכובה ומלומת הגידין ולמעלה דקתני לאו למעלה מיד משמע אלל בגובהו של עס למעלה מן הזומת והדר תנא וכן שניטל הזומת דאס נחתך בתוך הזומת נמי טרפה: הדר אמר. שפיר עבדי דלא אמרי ליה: ולא אמרי ליה. בתמיה. וכי לא אמרתי לו טעם הגון רכובה צלל צומת וזומת צלל רכובה ופרכיה מלישנא דמתניתין ואמר לי נחתכו קתני והכא נמי אי הוה אמרי ליה קא הוה דייק נמי לישנא ואומר לי מן הארכובה ולמעלה קתני דמשמע בצמון והיינו צלומת הגידין: רב פפא מנסי. דלרב יהודה הכי: למטה. דמתניתין לאו למטה מיד קאמר דרכובה דמתניתין צרכובה עליונה מיירי הלכך למטה דידה דהיינו עס אלמנעי זימנין דטרפה כגון צלומת הגידין אלל הכי קאמר למטה מלומת רכובה ומנעס אלמנעי כולו דהיינו בעסל התחתון ודאי כשרה: למעלה למעלה מן הארכובה. דהיינו בקולית ודאי טרפה כל מקום שיחתך: וכן שניטל צומת הגידין. ובעסל אלמנעי יש מקום שהיא טרפה כגון צלומת הגידין ויש מקום שהיא כשרה כגון למעלה מן הזומת ורכובה גופה אחו היא: דרעולא. עליונה: ופרכיין ללישנא דעולא דרב פפא ומי איכא מיד די מדי פסיק לה. למעלה מן הזומת הגידין בעסל אלמנעי כשרה: ודי מתחי פסיק לה. וכשמשפיל לה לחותכה צלומת טרפה: וכלישנא קמא דרב עבדין לחומרא ולמעלה מרכובה התחתונה כל מקום שיחתך טרפה וכן ניטל צומת צלל רכובה דלא חזין דהדר ציה רב ולקמן פסיק הלכתא הכי אפילו בנשבר העלם וכ"ש נחתך לגמרי: אלו הן צומת הגידין. מהיכן מתחיל והיכן (ה) כח חיות הגידין: דאגרמא ולבר. משיזאלץ הגידין מן העלם ומהלכין בצשר שהעלם למעלה מן הפרק ערוס צלל צשר כשתים וג' אכצעות אדוקין צו וממקום שמתפרשין ממנו ולמעלה מתחיל וכל זמן שהן למותין וקשורין השלשה יחד קרי צומת עד מקום שמתפשטין ומתפלצין זה מזה כדמפרש לקמן: דאגרמא ולגיו. אין נקראין צומת אלל מקום אדיקתן בעסל ממקום שאלדיקין צו זה הפרק: דעילוי ערקומא. עסל קטן הוא המחצר את הפרקים ומה שיש מן הגידין ולמעלה הימנו עד מקום שמתפשטין קרי צומת וכל מקום שיחתכו שס טרפה והאי שיעורא נפיש מכולהו שמתחיל מיד מן הערקוס ולמעלה והוא למטה מסוף העלם האלמנעי ואס נחתך צין עסל אלמנעי לאותו ערקוס טרפה: דערקומא גופה. נחתכו גידין כנגד הערקוס עלמו: לא פליסו ליה. דמחמיר טפי: דפרעי טבחי. במקום שפותחין העצבין להפריש הבשר מן העלם כשמנקרין אותו צניקרו"ן ורועין ליטול אותו גידין והיינו מעילוי ערקומא. לישנא אחרינא כשמפשיטין הצהמה משם מתחילין לפתוח ולהפשיט העור של רגלים אחרונים: צומסין. מחוברין יחד וגרפין כגיד אחד: ועד כמה. ארכו של צומת: ארבעה בטוי. ארבע אכצעות: צליטי. קודם שיצלעו בתוך הבשר: אשוני. קשין: ריכוי. לאחר שנכנסין לצשר נעשין רכין:

דזיגי

ערקומא שקורין בלשון כנען טיג ושעל הרכובה עצמה עצם קטן שעל הרכובה הגידים שעליו הן צומת הגידים.

^[א] נראה דל"ל כלומר למטה מן הארכובה ולמעלה מן הארכובה בעינן לאוקמי מתני' וכו'.